

Mi lesz a testi halál és a feltámadás között?

A Szentírás igen keveset mond erről a kérdésről, s ez azt jelenti, hogy nekünk sem kell vele túl sokat foglalkoznunk. Mivel azonban a pogányság, és pedig mind az ókori, mind a mostani, mind a nyílt pogányság, mind a keresztyénnek nevezett pogányság túl sokat foglalkozik ezzel a tárggyal, ezért kell nekünk is, inkább a védelem, mint a kíváncsiság kielégítése végett a fenti kérdésre feleletet keresnünk.

Az adventisták régi pogány felfogásból merítve azt felelik, hogy a lélek a testtel együtt elpusztul s a feltámadáskor Isten újra teremti; némelyek oda enyhítik ezt a felfogást, hogy a lélek átalusza ezt az időt, s ennek igazolására bibliai helyekre hivatkoznak, melyek az elalvás, alvás tényét valóban említik. Legelőször tehát annak az „alvásnak” a mibenlétével nézzünk szembe. Eszerint a halál elalvás, a feltámadás felébredés.

Az álom görög neve: *hüppos* /ebből ered a hipnotizálás/, az alvásra az újszövetségi görög két főszót használ: *kathaüdein* és *koimásthai*. A *hüpnos* szót és a *katheödein*-t a Szentírás sohasem használja a halál állapotának kifejezésére, ellenkezőleg (Mt. ev. 9: 24; (Mk. ev. 5: 39) a *katheüdein*-t és (Ján. ev. 11: 13) a *hüpnos*-t mereven szembeállítja a halál állapotával; ezzel a két szóval éppen tagadja az Írás a halál állapotát, éles és össze nem zavarható különbséget téve halál és alvás között. Csak a *koimásthai* szót használja az Újtestamentum a halál állapotának jelzésére. A *koimasthai* cselekvő alakjának a *koimán*-nak pedig igen érdekes jelentése van a görög nyelvben. Először is a szó a *komai*-ból származik, melynek jelentése: fekszik, a fekvés pedig nyugalmi állapotot fejez ki, mihez az öntudatlanság nem tartozik hozzá; a fekvő, nyugvó ember pihen ugyan, de gondolkodik, beszélhet, sőt még cselekedhet is korlátozott mértékben. *Koinan* jelentése szerint: elaltat, megnyugtat, lecsillapít, lecsendesít; úgyhogy ha a szónak ezt a jelentését alkalmazzuk a halottak állapotára, akkor azt kell mondanunk, hogy a halottak alvása tulajdonképpen pihenés, csendesség, tevéketlenség; a halottak „feküsznek”. A szó az Újszövetségben a következő helyeken jelzi a halál állapotát: (Mt. ev. 27: 52)-ben olvassuk, hogy Jézus halála sok „alvó szentnek” a feltámadását vontta maga után, akik a sírokból kikelvén bementek a szent városba és sokaknak megjelentek; azonban kifejezetten mondja az Írás, hogy a testük támadt föl és nem a lelkük /*sémata*/, tehát a lelküknek nem volt szüksége feltámadásra. (Ján. ev. 11: 11) szerint Jézus barátja Lázár elaludt, amit a tanítványok úgy értelmeznek, hogy a

betegség ereje gyengült, Lázár már tud pihenni. Ezzel a pihenés-felfogással szemben Jézus *hüpnos*-ról, tehát öntudatlanságról és nem pihenő alvásról szól, mikor ezt mondja: *exüpnisó auton*, azaz előhozom őt az álomból! Ez a szóhasználat nem azt jelenti, hogy a halál nem pihenés, hanem öntudatlan alvás, hanem azt, hogy olykor a halál beállta csakugyan öntudatlan alvás miből két felébredés lehetséges: vagy erre a földi, testi életre ébred vissza a halott, vagy valami szellemi létre; hogy ez így van s hogy a halál nem egy a *hüpnos*-szal, mutatja, a 13.v. mely a kettőt egymással élesen szembe állítja. A lélek *hüpnosa* azaz öntudatlan alvása tehát lehetséges testben és testetlen állapotban is, *hüpnos* és halál tehát lehetségesek együtt és külön-külön is. (Ap.Csel. 7: 60) István vértanu haláláról mondja, hogy „*elpihent*” s itt a szó az jelenti, hogy a gyötrelmes kivégzéstől a halál megszabadította, amennyiben megpihentette; itt sem következik, hogy a halál öntudatlanság, hanem ebben az esetben megpihenést jelent a szó, megpihenést hozott a halál Istvánnak, azért használja Lukács az *ekoiméthé*-t. (Ap.Csel. 13: 36) Dávidról mondja, hogy „*ekoiméthé*”, azaz elpihent, s hogy a halálnak ebben az állapotában „*rothadást látott*”. Ezt az utóbbi kifejezést adventisták valószínűleg semmitmondó képnek tartják, ám a Szentírás hazug képeket nem szokott alkalmazni s így valószínű, hogy Dávid, mint sok halott híradásából az ilyesmihez szokva vagyunk, látta a saját holttestét.

(I.Kor. 7: 39) említi, hogy a házastársak közül a férj „elaludhatik” ahhoz, hogy a felesége szabad legyen az iránta való kötelezettségtől, igazán nem szükséges, hogy a férj öntudatlan állapotba jusson, elég a testi életből való kiválás, mit az apostol a *koiméthé* szóval fejez ki s nem az *apothnéskein*-nel, mert a hívő férfi csak elpihen, de a halál rajta nem lesz úrrá. (I.Kor. 11: 30)-ban a méltatlan úrvacsorálás következtében beálló halált fejezi ki a *koiméthai hikanoi*-jal, azt fejezi ki az apostol, hogy Isten nem engedi tovább cselekvő életet élni az úrvacsorával visszaélőket, hanem „nyugdíjba küldi” őket, mivel megakadályozza, hogy tovább ártsanak, de nem veszi el tőlük a szellemi helyrejövés lehetőségét, tehát a szó itt sem jelenthet öntudatlanságot. Az elítélés, mely ebben a tényben van, nem jelent végleges kárhozatra vetést, csak félretételt, a tehetetlenségbe küldést, mert az élet és tevékenység idejét rosszul használták ki /v.ö. 29: 31 vk-el/ (I.Kor. 15: 6) szintén hívő keresztyén emberekről használja az „elpihenés” /*ekoiméthésa*/ szót, tehát a várakozási állományba való helyezést fejezi ki vele. Nyilvánvaló, hogy akinek lelke is meghal, az öntudatlanná lesz, az elveszett, ám (I.Kor. 15: 18) éppen az ellen tiltakozik, hogy a meghaló keresztyének elvesztek volna. két verssel odébb (20),

Krisztust a *kekoimémenoi /aluvók/* zsengejének mondja, vagyis ezzel azt állítja, hogy a meghaló keresztyének ugyanolyan állapotba jutnak, mint Krisztus jutott teste halálakor; Krisztus azonban nem lett öntudatlanná mikor meghalt, ellenkezőleg a holtaknak hirdette az evangéliumot (I.Pét. 3: 19 v.ö. 20.v-sel és 4: 6-tal), miből következik, hogy az evangélium hirdetője is tudatánál volt és a hallgatók is tudatuknál voltak, mit mutat a nevezett helyeken ez a kifejezés: „*megöletvén hústól, megelevenítvén szellemtől*” /esetleg: húsban, szellemben/ továbbá: „*élve Isten szerint szellem által*” (I.Pét. 3: 18; 4: 6). Ennélfogva az evangélium hallgatói, a korábbi engedetlenek is éltek, a halott állapot alvásából a halott állapot ébredésére ébresztette őket Isten, Szelleme által. (I.Kor. 15: 51) éppen úgy, mint (I.Thess. 4: 13-15.) az elaluvó szenteket azokkal a szentekkel veti ellentétbe, akik nem fognak elaludni, hanem testben élve érik meg Jézus visszajövetelét, s kik nem fognak megdicsőült testtel feltámadni, mint azok, akik elaludtak, hanem átváltoznak s élve öltik magukra a megdicsőült testet. Pál hangsúlyozza, hogy azok, akik élve megmaradnak, míg az Úr visszajő, nem előzik meg azokat, akik elaludtak, semmi előnyük sem lesz, ha azonban a test halála a lélek elpusztulását vagy öntudatlanságát is jelenti, akkor az élve maradók nagy előnyben vannak az elaluvók előtt; akkor nem nagyon értheti az apostol vigasztaló beszéde: „*Nem akarjuk, hogy szomorkodjatok!*” „*Így hát vigasztaljátok egymást ezekkel a beszédekkel!*” (I.Thess. 4: 13; 18), (II. Pét. 3: 4) az „*atyák elalvásáról*” szól, ki azonban az isteni ígéret biztosságát nem érinti. Ezek a vigasztaló szentírási szavak csak akkor érthetőek, ha a holtak közül azok, akik „*Krisztusban halottak*” (I.Thess. 4: 16), olyan állapotban vannak, amely mostani testben élt életükkel szemben hátrányt nem jelent.

Eddig csak azt bizonyítottam, hogy **1.)** a görög Újtestamentum a halál elalvására sehol sem használ olyan szót, amely öntudatlan alvást fejez ki; **2.)** a halál alvását koimásthai fejezi ki, mely fekvéssel járó elpihenést jelent és nem azt élettevékenység teljes hiányát, tehát korlátozott életet jelöl; **3.)** egyetlen helyen sem találtunk, ahol a koimásthai a halál elaluvását jelenti, olyan jelekre, amelyek az öntudatlan létre mutatnának, ellenkezőleg **4.)** az idézett helyek, legalább a Krisztusban levő halottakra vonatkozólag, vigasztaló helyzetet tételeznek fel. Most más bibliai helyekből az eddigi negatív védekezéssel szemben pozitív állításokat próbálok felmutatni, melyek egyenesen állítják, hogy a halál utáni állapot tudatos, vagy legalább is tudat bizonyos meglétét tételezik fel.

Vannak bibliai helyek, melyek kétségtelen határozottsággal szemléltetik, hogy a halottak gondolkodnak, következtetnek, benyomásokat szereznek, beszélnek, imádkoznak, sőt leltározásokat tesznek. (Jel. 6:9) sok olyan lelkekről tudósítanak, kiket Isten igéjéért és bizonyágtételéért levágtak s kik a mennyei oltár lábánál imádkoznak: *„Te szent és igaz Parancsoló, meddig nem ítélsz és nem torolod meg vérünket a földön lakókon?!”* Ezek a halottak nem arra a pillanatra ébrednek fel, melyben a szavakat mondják, hogy ismét elaludjanak, hanem állandó éberséggel figyelik a földön történőket és sürgetik az ítéletet, tehát a földi eseményekben éppen úgy beleavatkoznak églakó létükre, mint beleavatkoztak imádságukkal, míg a földön éltek. Imádságukra felelet jő, nyilván Attól, akihez imádkoztak, mert **1.)** fehér díszruhát kapnak, azaz Isten biztosítja őket újra arról, hogy kegyelemben vannak s megdicsőülésük teljes foganatosítása útban van, **2.)** szólnak is hozzájuk és pedig **a.)** hogy üdüljenek egy kevés ideig még */anapausóntai/*, tehát nem öntudatlan halál, hanem olyan üdülés, boldogság közepette vannak, mint ahogy a példázat szegény Lázár helyzetét festi le, kit lakománál, Ábrahám kebelére hajtott fejével pihenni látunk **b.)** ígéretet kapnak, hogy ha vértanu társaik száma betelik, kérésük teljesül. A halott szentek tehát gondolkodnak, megítélik a földi helyzetet, azaz tudnak róla, kérést terjesztenek elő, meghallgatják a választ és képesek annak engedelmeskedni, tehát elhatározzák, hogy még várnak. Ugyanazt a tömeget a következő fejezetben is ott látjuk fehér díszruhába öltözötten, pálmaágakkal kezükben a Trón és a Bárány előtt, amint nagy hangon kiáltanak: *„A szabadítás Istenünké és a Bárányé!”* Az angyalok, az égnek ez állandó lakói hozzáteszik a maguk hódolatát s a Krisztusban halott lelkek hallgatják, amit az angyalfejedelmek mondanak (Jel. 7: 9 skk.). Elképzelhető-e mindez, ha a tudattalan sötét éjszaka az üdvözült halottak állapota odaát, miért mondja Pál apostol: *„Nekem a halál nyereség! ...Mit válasszak, nem tudom! E két dolog szorongat: kívánság van bennem, hogy fölkerekedjem és Krisztusnál legyek, mert ez sokkal jobb, a húsban maradni szükségesebb értetek...”* (Fil. 1: 21-23). Ha a lélek a testtel együtt meghal a testi halál pillanatában és csak a testtel együtt támad fel és jut újra öntudatra, akkor alig valószínű, hogy Pál ezt a tudatlan, sötét halált a földi életnél többre becsülte volna. Az adventisták tehát egy képtelen dogma megtartásának érdekében az egyik legszebb reménységtől akarják megfosztani az egyházat; a Krisztusnál való lét mindennél jobb gyönyörűségétől, állítva, hogy akik az Írás szerint *„Krisztusnál vannak”*, valósággal a halál martalékai. Ennek a sátáni tévelyítésnek az adventisták kellene, hogy leghatározottabban ellene álljanak, ha Krisztus hívő tanítványai közt akarnak élni. Erről a reménységről

sohasem fogunk lemondani, akik nem ettől a világtól várjuk az életet, hanem a Krisztussal való közösségtől!

Már említettem Péter első levelének 2. és 3. fejezetét, hol az özönvízkor kárhoztatott, testi haláluk után a szellemek tömlöcbe zárt engedetlen lelkekről azt halljuk, hogy a holtak közé alászálló Krisztus nekik az evangéliumot hirdette. Ha ezt a közlést figyelembe vesszük, a következőket állapíthatjuk meg:

1.) a halottak országában nagy változások lehetségesek: korábban elkárhozott és tömlöcbe zárt lelkek Krisztussal találkozhatnak s Tőle tanítást kaphatnak;

2.) mivel Krisztusról nem tételezhető fel, hogy az evangélium hirdetésével csak a lelkek sorsát akarta volna még elviselhetetlenebbé tenni, föl kell tételeznünk, hogy az evangélium hirdetés célja a szabadítás volt: Krisztus a holtak országában is szabadító. Ezzel a világossággal sajátságosan egyezik Pál apostolnak a korinthusi vérfertőzőről tett nyilatkozata: *„Átadjuk az ilyent a Sátánnak a húsnak veszedelmére, hogy a szellem megmentessék az Úrnak napján.”* (I.Kor. 3: 5).

Sajátságos az egyezés Péternél: *„Évégett hirdettetett holtaknak is az evangélium, hogy emberek szerint húspan megítéltesse, és éljenek Isten szerint szellemben.”* (I.Pét. 4: 6) Itt a következő ellentétek vannak: hús és szellem, veszedelem vagy ítélet és szabadulás vagy élet. A hús nem testet jelent, hanem a mostani testet, szemben a megdicsőült testtel. A halottak azonban nem megdicsőült testben vannak, hanem szellemben, azaz szellemi létben. Csakugyan Péter (I.Pét. 3: 19)-ben a tömlöcbe levő szellemekről beszél. Pál is, Péter is azt a leleplezést adják tehát a holtak országról, hol nem hús-emberekkel találkozunk, hanem szellemekkel, hogy aki hús-emberként ítéletet kapott és veszedelemre ment, ott ahol „emberek szerint” megy a világ folyása, elveszett, mikor átjut abba a másik világba, ahol minden Isten szerint megy már, az evangélium felmentését hallhatja s fogadhatja el, vagyis szellemként /szellemben/ megszabaduljon, illetőleg szellemi szerint, Istenben éljen. Két apostol két különböző időben és helyen tanította majdnem azonos szavakkal ugyanazt; mégis a begyökeresedett dogma szemellenzőjével homályos. Teljesen megfelel a felvilágosításnak a Szentírás ítélettana.

A Biblia a két feltámadásról és azt megelőzőleg kétféle ítéletről beszél: az első feltámadásból kimaradók még életre juthatnak a második feltámadáskor (Jel. 20: 4, 8; 20: 12-vel) hol az élet könyve bizonyosan nem céltalanul nyitja fel; ma az ítélet mértéke igen magas: csak aki haláláig hű marad, kapja az élet koronáját (Jel. 2: 10); az utolsó ítéletkor mindenki életre jut, aki a kénköves-tüzes mocsárban

nem leli végét (Jel. 20: 15), mi valószínűleg, sőt nyilvánvalóan azok része lesz, kik a megbocsáthatatlan bűnt elkövették. De éppen ezzel a megbocsáthatatlan bűnnel kapcsolatosan mondja az Úr, hogy nemcsak ezen a világon /korszakban/ van megbocsátás, hanem a követ-kezőben is (Mt. ev. 12: 32); mert, ha a következő világban egyáltalán nem volna megbocsátás, akkor szükségtelen volna azt mondania az Úrnak, hogy a szent Szellem káromlását még ott sem bocsátják meg. Az első ítélet, mely napjainkban halad előre, a „*kipróbáltakat*” választja el a „*próbát nem álló*” emberektől /*dokimoi, adokimoi*/. Ma tehát nem az üdvözülők és elkárhozottak szétválasztása folyik! Ez az első ítélet befejezésre jut, mikor az Úr megjelenik. Akkor kezdődik a második ítélet, mely végleg elválasztja az igazakat a hazugoktól, utóbbiak a szent Szellem káromlói; ezt a lassan terjedő ítéletet zárja le az „*utolsó ítélet*”. A második ítélet azonban már ma is útban van s nem áll meg a testi halálnál, hanem tovább folyik az elítélt lelkekben odaát is, mint ahogy a magára hagyott bor felderül, seprője leül. A testi halálban minden általmenőt várnak odaát, egyik a Sátánnak égi közösségébe, másik az Úrhoz, mint Lázárt Ábrahám.

MINDEM HALOTT OLYAN KÖRNYEZETBE JUT ODAÁT, AMILYENT ITT A FÖLDÖN VÁLASZTOTT MAGÁNAK! Tehát már ez mutatja, hogy a földi testben eltöltött élet nem lényegtelen a túlvilági létre vonatkozólag, s hogy a megtérés, melyet valaki itt tett, vagy elhanyagolt, egész következő létét megszabja a következő korszak /*aión*/ befejezéséig. Aki ellenállt a megtérésre hívó szónak, Sátán uralmát választotta s a halál után ez alatt az uralom alatt kell lennie tömlöcben; aki megért, mint a hamis sáfár, szent baráti közösségben fog örvendezni odaát. Jól mutatja ezt a kétfelé osztályozódást a Gazdag és Lázár példázata. S a két ország között akkora a szakadék, hogy az egyikből a másikba nincs átjárás. Ha Lázárról azt mondja az Úr, hogy „vigasztaltatik”, ez pontosan megfelel annak, amit a mennyei oltár lábánál levő vértanúk lelkének mond Isten. Ha a gazdag ember lángok között gyötörtetik, ez megfelel annak a lelki állapotnak, amelyet a sáska-szellemek hoznak magukkal a tömlöcből, mikor 5 hónapig kínozzák az alvilág lakói a hústestben élő embereket, kik még ideát vannak. Ahogy ezek a visszatérő megszálló szellemek megragadják, kínozzák a karmaik közt vergődő bűnösöket, úgy tesznek velök, egymással és magukkal odaát a szellemek tömlöcben. Önvád, mások vádja az a borzalom, mely elől halálba szeretnének menekülni a húsban élő emberek és nem sejtik, hogy a halálban még borzalmasabban gyötéri őket a vád, a meg nem haló féreg. Mégis, bár Sátán keze alatt, bár kétségbeesésbe dobva, mint a bibliai gazdag ember, bár vigasztalanul: lassanként kitisztul a lélek, mikor

magát elítéli, mint teszi a példázatbeli gazdag ember. S mikor a lélek kimondja magáról az ítéletet, ekkor egy szelíd mégis hatalmas alak jelenik meg előtte; sötéthez, kétségbeeséshez szokott szeme alig tud Rá nézni! Krisztus hirdeti az engedetlen halottaknak az evangéliumot! A példázat még nem mondja ki ezt, de Péter kimondja és Pál sejteti. A „külső sötétség” a folyton maró féreggel, a ki nem alvó tüzvel tehát nem végtelen; a kárhozattól egyeseknek van még szabadulás: azoknak, akik az igazság szeretetét ott magukra hagyatva, a Sátán lényét teljesen kiösmelve, a hazugságba beleundorodva, magukba fogadják. Ezt tette a példázatbeli gazdag. Mintha Júdásnál is ennek a folyamatnak megindulását látnók!

De óvatosoknak kell lennünk! A kezdetből még nem látjuk és nem is láthatjuk a végső kifejlődést. Annyi bizonyos, hogy Isten küldöttei segíthetnek a sötétségben küzdőknek. Győzedelmesek sohasem lehetnek azok, akik Sátán uralma alá jutottak a halál után, de tüzből kiragadott üszkők igen! Az isteni irgalom beláthatatlan és végtelen.

Tehát van fejlődés, van előrehaladás odaát, nem örök egyformaság a túlvilági lét. Aki azonban végleg a hazugságot választotta, annak életében odaát sincs változás többé, örök tespedés a része, azért lelki állapotát leghűbben a tüzes, kénköves mocsár jelzi. Hogy a győzedelmes lelkek életében is van előrehaladás, azt éppen (Jel. 6: 9) versek mutatják. Ez az előhaladás Isten világkormányzatának útjait követi. Látják az igazságosság végső diadalának közeledését, lassú előrehaladását és egész lelkükkel összekapcsolódnak azzal. A harcon túljutottak, azt a nemes küzdelmet végig küzdötték a földön, de a kivívott győzelem babérajain nem ülnek tétlenül, hanem annak egész súlyával imádkoznak Istenhez és imádkozásukkal viszik előbbre a végső győzelmet, úgyhogy (Jel. 12: 11) szerint bizonyágtételüket magukkal vitték a mennybe és ott ezzel a bizonyágtétellel idézték elő Sátán alátaszítását a földre. A küzdelmet Mihály főangyal vezeti, de imájukkal részt vesznek abban a megdicsőült szellemek, kik jogosan tanuskodnak az égi Bíró előtt vádolójuk a Sátán ellen. Ilyen bizonyágtétevő lett szenvedései között Jób is. S a rágalom sarával behányt lelkek fehér ruhában ülnek győzelmüket az Őshazug fölött.

Azonban akármilyen világosan meg is húzza a testi halál és a feltámadás közé eső lét határvonalait az Újtestamentum, mégis az az érzésünk, hogy a kép színtelen és meglehetősen üres; nemcsak kíváncsiságunkat nem elégíti ki, hanem hidegen is hagy. Sajátságos, hogy a színeket ehhez a kontúrhoz a Biblia első része adja meg, melyet helytelenül nevezünk Ótestamentumnak. Ugyanazzal az

esettel állunk szemben, mint az ezeréves uralkodás esete, hol az események pontos rendjét, a korok egymásután következését az Újtestamentum jelöli ki, de a színeket, melyek az 1000 éves birodalom lelkébe visznek el bennünket, az Ótestamentumi próféták adják. Az Újtestamentum pontosan felépíti a csontrendszert s az Ótestamentum aggatja rá a húst. Talán azt mondhatnánk, hogy az ótestamentumi próféták bekötött szemmel, de mindent érezve, hallva, tapintva jártak az Istentől azért, rejtett vidékeken, csodás ízek és illatok emlékével szólottak, de a bejárt tájakon eligazodni nem tudtak. Az eligazodás az újtestamentumi prófétáknak volt fenntartva. Az Ó és az Új kiegészíti egymást: a Biblia egy könyv, melynek két része közé új címlapot tenni nem szabad!

A héber Biblia azt a helyet vagy állapotot, amelybe a meghaló emberek mennek Seolnak nevezi; a szó eredete és értelme ismeretlen. Ugyanennek a neve a görög Bibliában Hádés, mely egyúttal a pogányok alvilágát is jelenti.

Az Újtestamentumban a Hádés csak a kárhozat helyét jelöli, az ótestamentumi szentek azonban a Seolba készülnek alámenni, mint ezt az ősz Jákobnál látjuk (I.Móz. 37: 35; 42: 38; Jób. 14: 13) Jézus a Gazdag és Lázár példázatában világosan mondja, hogy a szegény elvitetett az Ábrahám keblére, s hogy az angyalok vitték (Luk.16: 22), s hogy a Gazdag a temetés után a Hádésben volt. A gazdag látta Lázárt, de tőle egy szakadék választotta el. Az Ószövetségben több a köd, de a kettősséget ott is megtaláljuk; (Péld.15: 24) Ő ezt mondja: „*Az élet ösvénye az eszesnek fölfelé megy, hogy kikerülje lefelé a Seolt.*” Jákób felfogásával szemben tehát, ki a Seolba készült alászállani, itt a Példabeszédek írójánál új világosságot találunk: a Seol kikerülhető! Ezt sejteti Péld. 23: 14 is: „*Ha gyermekedet bottal vered, lelkét mented meg a Seolból!*” Ez ugyan úgy is értelmezhető, hogy kellő fegyelmezővel a gyermekből lett ember később száll alá a Seolba, de mögötte ott van az a titokzatos értelem is: a Seol nem legyőzhetetlen, azt már a bírák korában sejtették a kegyesek, különben Anna nem imádkozott volna: „*Jahve megöl és megelevenít, alávisz a Seolba és felhoz onnan!*” Dávid még világosabban és kifejezettebben mondja: „*Lelkemet nem hagyod a Seolnak, nem adod oda kegyesedet, hogy meglássa a vermet!*” (Zsolt. 16: 10) Hóseás prófétánál a Seolból való szabadulással kapcsolatban feltűnik a megváltás gondolata: „*A Seol kezéből vásároljam ki őket?! A haláltól váltsam meg?!*” (13;14) Az a gondolat, hogy Isten ki tud menteni a Seolból, ott is megjelenik, ahol a Seol a földi szorongatottság képéül szolgál (Zsolt. 86: 13; 30: 4; Jón. 2: 3). A Seol azonban nem jelenik meg Istennel szemben álló hatalomként, melyen Isten sem diadalmaskodhatik;

ellenkezőleg, Isten mindenhatóságának a Seol sem állhat ellen, „*A Seol Isten előtt van.*” (Péld. 15: 11) „*Meztelen a Seol törne be, Isten keze vissza tudná onnan hozni.*” (Ámos 9: 2). Isten istensége mélyebb a Seolnál (Jób 11: 8). Azért mondhatja a kétségbeesés határáról felfelé küzdő hit szavával: „*Tudom, hogy Megváltóm él s utolsóul föl fog kelni a por fölé s miután ez a bőröm szétroncsolódik, húsumtól távol meg fogom látni Istent; magam javára látom meg Őt, tulajdon szemem látja, nem idegenként, vesém elemésztődik ezért keblemben!*” (Jób 19: 25-27). A föld, a nagy temető, úgy tűnik fel a próféta szeme előtt, mint szántóföld, melybe a halottak csontjai úgy jutnak, mint vetőmag, egy világos jövő várásában: „*mint ahogy szántják és kapálják a földet, úgy vannak szétszórva csontjaink a Seol számára.*” (Zsolt. 141: 7) Ézsaiást is foglalkoztatta a kérdés: „*Megelevenednek-e halottaid? Az én holttestem is? És megtalálja rá a választ: „Fölbrednek! Ujjongjatok, pornak lakói! Mert a te harmatod fénytettek harmata s a föld kiejti a bágyadt lelkeket!*” (Ézs. 26: 19) S így bár egy ember sem mentheti ki lelkét a Seolból (Zsolt. 89: 49) a zsoltáríró mégis eljut erre a bizonyosságra: „*Bizony, Jahve kivásárolja lelkemet a Seol kezéből, mert elfogad majd!*” (Zsolt. 49: 16).

Ha azonban az ember magára van hagyatva, ha Isten nem segít az emberen, mert az ember nem is keresi segítségét, akkor a Seol leküzdhetetlen és kérlelhetetlen ellenségnek bizonyul. Ha a bibliai költő valami nagyon erőset, nagyon keményet akar mondani, a halállal hasonlítja össze és a halál birodalmával, a Seolból: „*Erős a szeretet, mint a halál és féltése kemény, mint a Seol!*” (Ének. É. 8: 6) „*Mint a felhő eltűnik, tovamegy: úgy aki a Seolból alámege, nem jó fel!*” (Jób. 7: 9).

A Seol falánk, kielégíthetetlen szörnyeteg, mely folyton zabál és sohasincs elege: A földön lármázó, zsivalygó, ujjongó tömeg alászáll tágra nyitott száján (Ézs. 5: 14; Hab. 2: 5; Péld. 1: 12; 27: 20; 30: 16). A léha, könnyelmű, nagyszájú ember dicsekszik, hogy szövetséget kötött a Seollal, hogy az ne bántsa, el ne érje őt, de saját bőrén tapasztalja, hogy beszéde üres fecsegés. (Ézs. 28: 15,18). Ám aki evilágon Isten előtt járt és szívét kitárta a Mindenütt jelenlevő előtt, az a Seolban is Vele találkozik: „*Ha a mennybe hágok, ott vagy: ha ágyamat a Seolban vetném, ott volnál!*” (Zsolt. 139: 8). Ami az Isten elől menekvő bűnösnek itt rém, az a reménykedőnek odaát vigasztalás lesz. Istennek a Seol sem rém! Sőt Jóbnak egyenesen úgy tűnik fel, mintha a Seolban való időzés jobb volna szenvedésektől megterhelt földi életénél s így imádkozik: „*Oh ha elbujtatnál engem, oh ha elrejténél a Seolban, amíg haragod visszafordul, ha kitűznél nekem egy időpontot, s aztán megemlékeznél rólam!*” (Jób 14: 13). Tehát bizonyos, hogy az Ótestamentum a

Seolnak más jelentőséget tulajdonított az istenfélőkkel kapcsolatban, mint az istentelenekre nézve. A különbséget az Istennel való viszony teszi. Az istentelenekre vonatkoztatva a Seol mellett olykor egy másik fogalom is feltűnik, mely mélyebb és kimerítőbb feldolgozást talált az Újtestamentumban; ez a fogalom az Abaddón, mely név a Jelenések könyvében személynévvé lesz (9: 11), de az Ótestamentumban helynévként jelenik meg (Jób 26: 6; 28: 22; 31: 12; Péld. 15: 11; 27: 20; Zsolt. 88: 12) hol a sírral, hogy a Seollal együtt fordulván elő, a halottak tartózkodó helyéül kell hogy szolgáljon, de olvassuk, hogy súlyosabb büntetésekképpen élve is juthattak oda emberek (IV.Móz. 16: 32; Zsolt. 55: 16). Mivel azonban olykor Abaddón helyett Seol áll (Zsolt. 55: 16) a kettőt annyiban azonosnak kell tekintenünk, hogy az Abaddón a Seol egy része, mint ahogy a Hádésznek is egy része a Tartarosz, melyet az Újszövetség „tömlöc” néven említ, bár egy helyen igeként a Tartaros szó is megjelenik (II.Pét. 2: 4). Az Abaddón a tűz helye, hol Isten haragja ég (Jób 31: 12; v.ö. V.Móz. 32: 22). Ebből a büntető jellegből nézve a Seol tömlöcként is feltűnik, hol a lelket bilincsek kötik (II.Sám. 22: 6; Zsolt.18: 6; 116: 3), hol szűk helyen szoronganak (Zsolt.116: 3); éppen azért a halál olyan, mint a tör, mely megfogja a Seolba hivatalosakat (II.Sám. 22: 6).

Egy tekintetben azonban mind istenfélőkre, mind istentelenekre ugyanazzal a hatással van a Seol: elvágja őket a földi élettől, annak foglalkozásaitól, reményégeitől és bizonyos tétlenségre kárhoztatja őket. Ez a tétlenség azonban nem jelent öntudatlanságot, még kevésbé jelenti a lélek megsemmisülését, mint azt az elmúlt idők folyamán egyesek sokszor állították. A Seol lakói csak bágyadtak, de nem álom nélkül alvók. A héber Biblia egyenesen a bágyadtaknak (*röfáim*) nevezi őket, mit a megszokott fordítás „árnyakkal” ad vissza. (Ézs. 14: 9; 26: 14; Zsolt. 88: 11; Péld. 2: 18; 9: 18; 21: 16; Jób 28: 5). A Seol lakói tehát nem öntudatlanok, hanem csak elerőtlenültek. Tompa magukba mélyedésükből időnkint valami nevezetes alvilági esemény rázza fel őket, mint például egy földi hatalmasnak a megérkezése (Ézs. 14: 9). Ám van a Seolnak egy állandó mozgása, melyet a héber ugyanazzal az igével fejez ki, amely a szülő asszonynak vonaglását, vajúdását is jelzi, egyúttal a körtáncnak is neve, a chil igével. És ez a vonagló, reszkető, rettegő mozgalom Istennek a Seolban való jelenlétével függ össze, mint ezt (Jób 26: 5-6). leplezetlenül értésünkre adja, vonaglanak a bágyadtak mélyen a vizek alatt s azok lakói; meztelen a Seol Isten előtt semmi lepel nincsen Abaddónon. Mint Isten Szelleme az alkotáskor a folyékony földanyagot, úgy tartja ugyanaz a szellemhatás a halottakat is állandó mozgásban azzal, hogy valami fényt vet sötét,

boldogtalan emlékezésükbe. Isten jelenléte teszi ezt! Ez a mozgás azonban nem élet, az élet árnyéka csupán, mint a földi tömlöcök lakói is nagyobb részt abból tengetik értelmük mozgását, amit a külső életből vittek börtönük szomorú helyére. Hiszen éppen abból áll a kínjuk, hogy élni szeretnének, de az élet lehetőségétől el vannak zárva. „*Napjaim leperegtek; terveim, szívem széttépve!*” vádolja Jób a halál állapotát, melyet még a földön megkóstolni vél (Jób 17: 10-16). Mert a halottak úgy eltűnnek a földi életből, mint a hó, amikor jön a szárazság és azt elolvasztják (Jób 24: 19). Vannak akik itt „jólétben töltik napjaikat, aztán egy szempillantásban a Seolba szállnak” (Jób 21: 13). Vannak, akiknek életük derekán, hátralévő éveiktől megfosztottan kell a Seolba szállniok (Ézs. 38: 10). A földi élet egyszerre kettévágva; elkezdett dolgoknak nincs folytatása; sürgő tevékenység alkotás megáll; tapasztalatok nem fejlesztik tovább a lelket, érzelmeknek, törekvéseknek megszokott nyilatkozásai megszűnnek, olyan mindez, mint mikor éles késsel tagjainkat egyszerre levágják, érzékszerveinket elmetszik; mint mikor egyszerre sötét börtönbe taszítanak, melybe a külső életből egy fénysugár, egy gyöngye hang sem szüremlik be többé. Ezt az állapotot a Szentírás olyan szavakkal írja le, melyeket sokan félremagyarázták s eredeti értelmükből kiforgatták. „*Sem alkotás, sem elgondolás, sem tudás, sem bölcselkedés nincs a Seolban, ahová mégy!*” (Péld. 9: 10). Mivel a Seolban nincs alkotás, nincs Istenhez hívogatás, nincs megtérés, nincs prófétálás, a zsoltáros méltán mondja, hogy a sírban nem beszélnek Isten kegyelméről és az Abaddónban hűségéről (Zsolt. 88: 12) Ott Isten nem tesz csodát s így a halottak nem kelnek fel, hogy Istent magasztalják (Zsolt. 88: 11). Természetes, hogy a Seol nem magasztalja Istent, s halál nem hirdeti dicsőségét, s verembe leszállók nem reménykednek Isten hűségében (Ézs. 38: 18). Mivel események nincsenek, a halálban nincs alkalom arra, hogy Istenről megemlékezzenek s a Seolban nincs alkalom a hálaadásra (Zsolt. 6: 6) Ám, ha nincs is alkalom Isten valamilyen új tettéről megemlékezni, ez nem jelenti, hogy a halottak sem emlékeznek vissza földi életük elmúlt eseményeire, mikor a jelenlévő Isten arra valami fénysugárt vet; ha nincs is ok arra, hogy szívük magasztalással és hálával teljék meg, ez nem jelenti azt, hogy elfelejtenék, hogy a múltban is adósok maradtak ezzel. Tehát azok, akik a testetlen lelkek öntudatlanságát vitatják, két súlyos hibába esnek: **a.)** hibás általánosítással abból a bibliai állításból, hogy a Seolban nincs Istenre emlékezés, azt következtetik, hogy egyáltalában nincs emlékezés.

b.) figyelmen kívül hagyják a Biblia ezzel ellentétes világos állításait, például azt, hogy a Seolba aláérkező hies királyokat a Seolban ülők fel fogják ismerni, s érkezésükkor a Seolban nagy megmozdulás lesz. Jel van rá, hogy Istenben nyugovó

halottak, mint például Sámuel a földön történő dolgokról esetleg igen jól vannak értesülve (I.Sám. 28: 19) Sámuel panasza Saulhoz: „*Miért háborgattál azzal, hogy felidézted?!?*” Nem arra mutat, hogy Sámuel halálos öntudatlanságból tért magához, hanem arra, hogy pihenésében zavarták meg. És éppen ez a pihenés, ez a nyugalom a Seolban való időzés legjellemzőbb vonása, melyről az Ótestamentum többször megemlékezik. Erre a nyugvásra gondol Jób, mikor az imádságszámba menő szóhajítás száll föl ajkáról: „*Óh bár elrejténél a Seolban, amíg haragod megfordul!*” (Jób 14: 13) Jób tudja, hogy ez a pihenés nem volna végleges, mert hozzáteszi: „*bárha kitűznél nekem egy időpontot s aztán megemlékeznél rólam!*” Mivel pedig másutt elárulja, hogy tudja, hogy a Seolbéli elhagyatottságnak vége lesz és a Megváltó megáll majd a por fölött, világosan azért, hogy abból új testet teremtsen (Jób 19: 25) az is világos, hogy a közbenső időt a pihenés, a nyugalom idejének tekinti. Az angyaloktól elkísért Lázárt is ilyen nyugalomban látjuk várakozni (Luk. 16: 22) Ábrahám keblén, tehát lakománál. (Zsolt. 32: 21) szerint a halottak a Seolban „*feküsznek*” mivel testetlen szellemekről van szó, itt csak képpel állhatunk szemben s a fekvés is a nyugalmat fejezi ki. Azt jelenti ez a szó, hogy a halottak semmivel sem foglalkoznak, hanem magukra hagyottan, magukba mélyednek, mint ezt tétlenül fekvő emberek is tenni szokták. Hogy nem a sír fekvéséről van szó, mutatja, hogy ezek a fekvő halottak beszélnek, gondolatokat cserélnek ki. (Zsolt. 31: 18) imádsága az elvetemültekről:

„*Küld őket elnémítva a Seolba!*” arra mutat, hogy a földi élet számára vannak elnémítva, annak dolgaiba többé bele nem szólhatnak; de a holtak birodalmának határain belül szólhatnak, véleményt nyilváníthatnak; mivel azonban ott alkotás nincs, azért beszédük is tartalmatlan, lényegtelen, csupán saját sorsukra vonatkozó. (Péld. 21: 16) szerint „*az az ember, aki az eszeség útjáról letéved, a bágyadtak gyülekezetében fog megnyugodni*”, azaz földi nyugtalan, hányt-vetett életét egy külsőleg csöndes, mozdulatlan, tehetetlen élet fogja a Seolban fölváltani. Hogy azonban a lelkeken belül is meglesz, illetőleg megvan ez a nyugalom és csendesség, az más kérdés. Sámuel nyugalmát csak Saul zavarta meg, az ő nyugalma a halál országában teljes volt; de az istentelenek, kik a félelemtől reszketve, vonagló vajúadásban néznek egy tőlük nem ismert jövő felé, ha külsőleg csendben vannak is, mint tömlöcben a rabok, belül annál kevesebb erővel viselik a lélek háborúságát, mert környezetükből minden hiányzik, ami figyelmüket magára vonhatná, ami azt elszórhatná /szórakoztatná/. A börtönben ülő rabnak is a csend, a magánosság a legelviselhetetlenebb. A külső csönd tehát nem zárja ki a belső nyugtalanságot és háborúságot, melyet a Biblia a Seolban vajúadásnak nevez.

Ha vajúdás, akkor valami születni fog belőle; akkor a Seol élete bizonyos irányban halad. Ez a haladás ugyanaz, mint a pincében magára hagyott bor változása: a felderülés. A halottak lassankint tisztába jutnak magukkal, múltjukkal, Istennel, ki előtt meztelenül állnak a Seolban is. Isten szeme nézi s közben átalakítja őket, az egyiket egészen sötétté, a másikba besugároz valamit az evangélium fényéből.

Hogy a Seol nem az öntudatlanság földje, azt az is bizonyítja, hogy a halottak ott értelmi és erkölcsi szempontok szerint rendszeresen csoportokra osztva helyezkednek el. Egymáshoz közel vannak azok, akik a földön ismerték egymást (Ezékiel 32: 21). Azonban tekintetbe jő az erkölcsi megítélés szempontja is és különböző fokok válnak egymástól széjjel, úgyhogy méltatlanok nem kerülnek a megbecsültebbek, például a hősök közé (Ezékiel. 32: 27) és lesznek, kik a Seol legszélére, talán legaljára jutnak, az Abeddónba (Ézs. 14: 15). Ez az elrendeződés mutatja, hogy a halottak között bizonyos gondolatkicserélődés folyik s összekerülnek azok, akik egymást jobban megértik.

Arra a kérdésre, hogy van-e a Seolban fejlődés a feleletet megadni nem egyszerű, mert ez a kérdés, hogy mit értünk fejlődés alatt. Ha a fejlődést a divatos szójárás értelemben gazdagodásnak, tökéletesedésnek tartjuk, akkor a kérdésre határozott nemmel kell felelnünk: a halottak nem dolgoznak, tehát nem is gazdagodnak. Egészen másként áll a dolog, ha fejlődés alatt azt értjük, amit az evolúció szó eredetileg jelent. A belső teljes kitérülését, kigöngyölődését. Ebben az értelemben az egész seoli időzés fejlődés lesz. Amire a földön sohasem volt idő, vagy elég idő: a magába szállás itt teljes lesz. A tékozló fiú megtérése is magába-szálláson kezdődött (Luk. 15: 17). És éppen erre kell a Seol külső nyugalma! A lélek, mely foglalkozás nélkül lenni sem tud, magába mélyed s át és átkutatja önmagát. S a halottaknak rendelkezésére fog állani a nagy próbakő: Isten jelenléte, Isten ítéletének megérezése, mely mind hatalmasabban lesz rajtuk. A halott lassankint úgy látja magát, ahogy Isten látja át s így érik meg a halott az ítéletre, mely akkor amikor a nagy fehér királyi trónus feltűnik (Jel. 20: 11), tulajdonképpen a Seol csöndjében elvégezte a maga munkáját. Mindenki meg lesz győzve s az utolsó ítéletre már minden lélek úgy jelenik meg, hogy arcára lesz írva ítélete, mert az arc a lelkiismeret hű képe lesz.

A Seol berendezése a legalkalmasabb arra, hogy az ítéletre a lelkeket megérlelje.

„Csia Lajos - feljavított kézírata.”